

Omkring Fåborg

Eggen omkring Fåborg ifølge Achton Friis 1936

Kommer man nordfra på vej mod Fåborg, vil man allerede ved Hårby og Jordløse møde overraskende ting, som viser, at man må forberede sig på, at der hænder noget storartet. Det er de mægtige bakkedrag, som landevejen syd for Hårby fører igennem, og som foreløbig kulminere ved Jordløse, udløbere af De fynske Alper, der bestandig skimtes ude i sydøst som en kæde af høje toppe. Især fra de åbne 112 m. høje bakker øst for Jordløse by åbner sig herlige udsigter over dette kraftigt formede land, som er perlen blandt de sydfynske landskaber - trods de opvoksende granplantager, der nu som et ækelt udsæt breder sig mere og mere.

Ved Jordløse sender jeg en venlig tanke til den gamle præst, der levede her og antog byens navn som slægtsnavn efter at have oversat det til græsk - Achthon, manden uden jord, den besiddelsesløse. Tak, du gamle profet!.

Man skal slå et slag ad bivejen mod sydøst til den smukke landsby Håstrup, som især i sin østlige del har udmærkede gamle boliger, og herfra rulle ad de bløde fald ned mod kysten til det morsomme fiskerleje Faldsled, hvis lille bitte bådhavn er som en smal slippe eller smøge ind fra Helnæsbugten, og hvor landskabet er saa lavt og fladt, at det danner den mærkeligste modsætning til de højder, man kommer fra.

Omkring Fåborg

Byen, hvis befolkning af ydre er udprægede øbofiskere, har endnu trods megen nybebyggelse enkelte ypperlige gamle huse.

Har man indåndet lavlandsluft nok her og duft af fisk og tjære, kan man lige så gerne straks springe i det og tage tilbage gennem Håstrup op på Trebjerg - det vil sige fra den ene yderlighed til den anden.

Fra denne mægtige bakketop, øens højeste punkt efter Frøbjerg Bavnehøj, får jeg den videste udsigt. jeg endnu har haft på øen. Her føler jeg tydeligt, at jeg er i himlen de 128 m nærmere, end da jeg stod nede ved Falsleds lave kyst.

Trods solskinnets og den stærke blæst, der er som en hed ørkenvind, ligger der en lav dis over landskabet. Blæsten er af sydøst, og fra sydvest trækker et tordenvejr op. Men trods alt dette er der en pragtfuld udsigt over Helnæsbugten, som ligger lige under solglansen. Alle dens landarme krummer sig beskyttende om det kviksølvblinkende vand og om øerne, der ligner koralrev i et eksotisk hav, som udsender et bedøvende reflekslys. Man ser ingen detaljer i disse halvøers mærkelige kroppe, kun en lys blå farve mod ildhavet. Landet ser til alle siden ud som et mægtigt kort med sine forskydninger af bølgende banker foran og bag hinanden; kun forgrundens levende farver løfter sig kraftigt mod de fjerne landes blånen - vidunderlige toner på grund af soldisen og den optrækkende tordenluft. I den dybe stilhed i plantagens læ ved min side jager nogle store libeller med et spektakel som flyvemaskiner; deres snurren og blæstens lyd gennem grantoppene er de eneste lyde, der når mit øre. For naturligvis finder jeg en granplantning på toppen, efter at jeg har måtte forcere en halv snes pigtrådshegn for at nå herop.

Plantningen synes ikke at have anden opgave end at skjule udsigten mod øst, hvad den også gør fuldstændigt. Mod sydøst har jeg frit syn lige til det store, grenbefængte terræn i Svanninge Bakker - der er ødelagt, så det aldrig kan reddes. De tolv statshusmandsboliger, som ligger på række foran denne granørken, gør deres til at fuldende ødelæggelsen med de hvide og gløede farver, der skærer i øjnene, så det svier. - Det er grundigt, hvad man laver her i De fynske Alper!

Granerne følger én næsten hele tiden paa vejen over bakkerne herfra mod Fåborg. Helt nede ved Svanninge på vejens vest side har etatsrådinde Mads Rasmussen købt og indhegnet et større areal, som publikum i længere tid havde handlet ilde med, og afspærret dette. Stedet ligger ved vejen mellem Nørre Broby og Fåborg, og det hører til Svanninge Bakkers smukkeste steder, men virker dog ved sin tætte bevoksning mørkt og tungt, sammenlignet med det sandede åbne terræn i dets østlige del, hvorfra man har den mest strålende udsigt helt til havet bag Fåborg med alle dets småøer og mod den dejlige kyst ved Dyreborg på Horne Land. Dette er uden tvivl et af de smukkeste steder på hele Fyn. Med dets fattige bevoksning af lyng, gyvel og spredte skovfyr over den magre sandede bund er det stykke oprindeligt og ejendommelig natur, en god prøve på, hvordan dette landskab har været, før gransorten nåede det.

Svanninge Bakker, dette fattige og barske, men storslående højdetræk, burde i sin helhed have haft lov til at henligge urørt som en modsætning til alt det kultiverede og fede bondeland, denne ø er så rig på. Mere end de fleste andre steder ærgres man sig her over den måde, hvorpå menneskerne er faret frem mod naturen, og man søger forgæves efter en eneste fornuftig bevæggrund. Selv det 126 m. høje Lerbjerg ligger begravet i tykke granskove, for bestandig berøvet sin udsigt og sin skønhed.

Mens enhver kender beretningen om Svanningepresten Hans Madsen, som holdtes fangen og blev pint af lübeckerne under grevefejden, fordi han ikke ville røbe, hvor Jacob Hardenberg til Sandholt havde skjult

Omkring Fåborg

sine skatte, og senere flygtede fra Odense Provstegård til Assens, hvor han kunne røbe fjendens felttogsplan for Johan Rantzau, hvad der førte til sejren på Øksnebjerg - så er der vel få, som har hørt den mærkelige beretning om, hvordan selve fanden drev sit spil med en anden Svanningepreest, den velærværdige Hr. Mathias Hoff, der i det Herrens år 1708 selv femte havde været med til at udskrive den Onde fra en stakkels murerdreng, som i desperation over, at han ikke blev svend, havde drukket sig fra vid og sans i fjorten dage i træk, hvorefter han blev besat af djævelen og i Katterød ved Diernæs dræbte to småbørn med sin murerhammer efter befaling af fanden. Da staklen var blevet dømt og ført til Finstrup for at rettes, søgte to præster længe forgæves at drive satan ud af ham, mens denne hårdnakket vedblev at udstøde de grueligste bespottelser af drengens mund og ikke lod sig rokke. Tre andre præster måtte til, blandt disse er hr. Mathias Hoff, hvorefter djævelen endelig forsvandt af drengen, der nu som en angrende synder førtes til galgebakken og blev halshugget.

Dette skete netop dagen før juledag.

"Men samme Dags Aften," siger Thieles folkesagn, "saa Mathias Hoff ved Juleaftens - Nadveren sammen med sin Hustru; og da der kom dem et Ord imellem, var Præsten sig selv saa lidet mægtig, at han greb sin Hustru ved Haarlokken og kastede hende på Gulvet, saa at Folkene, der kom til paa hendes Skrig, maatte redde hende af hans Hænder. Og da disse to Folk baade før og siden altid levede i et christeligt Ægteskab, saa har denne Dags Begivenheder givet Anledning til et Ordsprog, som hyppigt falder der i Egnen: Fanden fór af Fangen i Præsten."

Hvor fanden siden fór hen efter at have huseret i Svanninge Præstegård, berettes der intet om i sagnet. Men i nyere tid har han atter drevet sit spil på egnen, da han i plantørers skikkelse sendte sine engle op i Svanninge Bakker.

Jacob Hardenbergs gamle smukke slot Sandholt ligger på bakkelandets nordlige udløbere ikke langt fra Odense Å-dalen. Gården og især landskabet om den er af fremragende skønhed. Bygningen er opført af Knud Rud i midten af det 16. århundrede, med siden stærkt ombygget flere gange.

Dens ejer, min ungdomsven stamhusbesidder cand. jur. Axel Lund, som har fået den i arv efter dens sidste ejer, Frøken N. M. Nobel von Sperling, var heldigvis hjemme, da jeg kom, og førte mig rundt i slottet og i den pragtfulde park, der er henimod 12 tdr. land stor. Mens vi spadserede hernede, gav han mig nogle oplysninger, der knytter sig til det mærkelige sagn om stedet, som Thiele har optegnet, og som lyder sådan:

En fornem frøken på Sandholt lod sig bedåre af en ringe gårdskarl og blev med ham ved barn. Han dømtes til døden og hum til at se på hans henrettelse. Desårsag blev der gennem skoven hugget en lysning fra gården til galgebakken, så hun fra vindue nødtes til at se ham opklynges. Denne åbning i skoven kaldes den dag i dag Jomfruhugget, og det siges, at man stundom endnu kan se samme frøken stå der i vinduet og stirre ud i skoven.

Axel Lund kender naturligvis både dette og flere andre sagn, som knytter sig til stedet. Jomfruhugget, den mærkelige og utvivlsomt kunstigt frembragte lange lysning i skoven, findes her endnu, hundrede år efter at Thiele samlede sine folkesagn, men kan på grund af perkens høje træer ikke ses fra gårdens berømte vindue. Den døde jomfru kommer der da næppe mere, men den brede, åbne markstrækning gennem skoven peger lige mod stedet. Axel Lund kender en tilføjelse til sagnet, som Thiele ikke nævner, nemlig at jomfruen siden blev indemuret i værelset, ganske som Rigborg Brockenhuus på Egeskov.

Omkring Fåborg

Sandholt

Et berygtet spøgelse fra Sandholt, Hans Forrider, med tilnavnet "ildmanden" viste sig hyppigt ved nattetid på broen over voldgraven. Hans havde engang på den nærliggende Lyndelse Kirkegård stillet skeletterne fra kirkens åbne begravelser op langs muren, hvor han gik og slog dem på siden af hovedet og råbte: "Førvar di stor, men hvad er du nu?" Bagefter spillede han bold med hovederne; men under denne sport faldt han pludselig død til jorden. Siden fik han plads som spøgelse på Sandholt, og mange har set ham, således en pige fra slottet, som en nat skulle til stævnemøde, men som i stedet for sin kæreste mødte Hans Forrider, der ville tage hende i hånden. Forsigtigvis rakte hun ham i stedet en snip af sit forklæde, som straks

Omkring Fåborg

brændte op, da han rørte ved den. Da spøgelse slog kappen til side, så hun, at dets krop var gloende som selve helvedes ild. Pigen var forstyrret i lang tid efter denne nat. Da hun endelig kom sig, lavede hun en vise om sin oplevelse og gik siden omkring og solgte den på egnen.

Axel Lund fortæller mig et sagn, som siger, at Hans Forrider til en anden pige på gården forudsagde den gamle kammerherre Hans Nobel Nørraggers død, da hun en nat mødte genfærdet på broen. Ildmanden tilføjede, at kammerherren, som næsten var helt blind, forinden sin død skulle blive seende igen. Og sådan skete det; da den gamle i året 1866 vandrede heden, havde han lige forinden fået sit syn tilbage. - Sådan går det så ofte, at man først for sine ønske opfyldt, når man ikke længere har fjerneste brug for det.

Landevejen fra det nærliggende Vester Hæsinge til Nørre Broby (Birkevej, Søndervej, Brobyværk, Bøgebjergvej, Fåborgvej) fører gennem et mærkeligt, lunefuldt bakke land; store og små sandbjerge med kær og moser i lavningerne - et meget usædvanligt syn på denne Ø. I modsætning til længere mod syd er dette land meget lidt hjemsøgt af granpesten, skønt den hist og her pletvis begynder at vise sig, især hvor lyngen er den dominerende vækst på større strækninger mellem de dyrkede agre.

En mængde af disse sydfynske veje, især bivejene, har langs deres sider tætte rækker af syrenbuske, hvad der må være herligt, når de står i blomst; men på denne årstid har de kun betydning ved at spærre for al udsigt - en uheldig egenskab, som denne evindelige frodighed ofte fører med sig.

Jeg fortsætter ad vejen mod nord gennem Sønder Broby og kommer forbi den eventyrlige Brobybærk Vandmølle og Kro ved Odense Å. Den helt forfaldne bagside ud mod vandet giver ganske vist ikke noget billede af denne bygnings fornemme ydre ud mod vejen, hvor dens skønne bindingsværk vidner om en fin og fornem tid; men det ældgamle præg, som er over disse næsten faldefærdige yderlænger, er så usædvanligt på Fyn og saa malerisk og ejendommeligt, at jeg næppe har set noget lignende her. Det gamle vandhjul findes endnu, men er indbygget og skjult.

Omkring Fåborg

Odense Å, som har tilløb både fra søerne omkring Brahetrolleborg, fra Kværndrup og fra Lørup ved Ringe, er allerede ved Nørre Broby, hvor disse arme er forenede, en anselig strøm, der forvandler engene omkring denne udprægede stationsby til et yndefuldt og bedårende landskab, som man nemt kommer til blot ved at standse på broen over åen. Det syn, som man har herfra ud over den nordlige enge, hvorigennem åen sagte glider, får mig til at glemme mangen videværdighed fra turen gennem byen.

Jeg står her og tænker på den gamle billedskærer, som for 400 år siden udførte den albertavle, der findes i byens kirke og er så smuk, at der har dannet sig et sagn om den. Da man barden til kirken, skete der et under, idet der, til trods for at det foregik under et voldsomt regnskyl, ikke faldt en eneste dråbe på det prægtige kunstværk. Da man spurgte mesteren, som havde udført albertavlen, om han ville være i stand til at gøre en til, som var lige så god eller bedre svarede han: "Stik hellere mine øjne ud, at sligt ikke skal ske!"

Da arbejdet vistnok stammer fra den berømte Claus Bergs værksted i Odense fra begyndelsen af det 16. århundrede, ved man med temmelig stor sikkerhed, at mesteren ikke er blevet taget på ordet. Det er ikke hans allerbedste arbejde og næppe hans allersidste. Men hvilken henrivende replik at have ved hånden over for en køber!

Nu så vel som forhen skabes der meget få såkaldte kunstværker, som det ikke ville regne lige så stærkt på som på stationsbyhusene i Nørre Broby, hvis de ligesom disse blev eksponerede under åben himmel.

Var det ikke en idé på denne måde at skaffe den nu eksisterende form for censur en afløser, som dog måtte formodes at sidde inde med både retfærdighed og himmelsk forudseenhed? Måske ville resultatet dog i for høj grad forskrække det brave borgerskab. Men sagen kunne jo få praktisk betydning derigennem, at kunstværket måske ligefrem fremkaldte regnskyl, hvad man burde forsøge som et sidste middel mod så knastørre somre som denne.

I modsætning til Nørre Broby er den nærliggende Vøjstrup en meget smuk landsby, usædvanlig hyggelig og ægte fynsk, hvor de gamle gårde ligger omgivet af næsten helt sammenhængende, tætte haver.

Omkring Fåborg

Mærkeligt er det at tænke på, at dette yndige sted har været skueplads for nogle af de sørgeligste begivenheder under Carl Gustavs besættelse af øen i 1659 - 60. Man har beretninger om befolkningens flugt for fjenderne og den frygtelige tilstand med hungersnød og anden elendighed, som fulgte. Ved et hus i byen, hvorfra forældrene var flygtede, fandt folk siden børnene liggende på jorden i haven, hver med sin kålstok i munden. De var døde af sult. - Også sagn om fjendtlige soldater, der dræbte småbørn ved at svinge dem ved benene og slå deres hoved mod et træ, har man fra denne egn. Der findes i øvrigt ganske lignende beretninger fra verdenskrigen, og man befinder sig bedst ved at tvivle om deres sandfærdighed. Med hensyn til hungersnøds - beretningerne har vor egen tid ikke overdrevne sagn behov for at gøre indtryk paa sindet. Nu sulter den ene halvdel af verden, mens korn og kvæg til milliarders værdi destrueres i forbrændingsanstalter i den anden halvdel

De fleste af fortidens krige og deres følger bliver små stykker romantik i sammenligning med, hvad vi oplever.

Denne del af Fyn var forhen berømt for sine umådelige mængder af storke. Nu er det blevet anderledes: denne prægtige fugl forsvinder mere og mere her som overalt i landet.

Samtidig bliver det stadig vanskeligere at bilde småbørn ind, at storkene kommer med spædbørnene i næbbet. Jeg har en ven på Fyn, hvis seksårige søn efter sin første skoledag kom hjem og sagde til faderen: "Hør, far, lærerinden fortalte, at storken var kommet med seks små killinger til hendes kat i aftes." "Hvad er det for noget vrøvl?" sagde hans far, "tro ikke på det. Hvordan skulle en stork kunne gøre sådan noget?" "Å" sagde drengen "den har måske en gammel kat hjemme!"

Det er over tredive år siden, at dette hændte, og eventyret om storken går efterhånden slet ikke mere, ikke engang blandt den yngste ungdom, bl. a. fordi der ingen storke findes, som kan påtage sig skylden for børnenes tilsynekomst, eller i al fald så få, at de ikke ville kunne overkomme en hundrededel af arbejdet. Nu må folk klare sig, så godt de kan på egen hånd.

Men det må have gjort en bemærkelsesværdig forskel i hjemmelivet. Jeg tænker eksempelvis på den nærliggende store Allested by, hvor der endnu omkring århundredeskiftet fandtes tre - fire storkereder på hver eneste bondegård og over tyve på præstegården, alle beboede, og på Gelskov Mark kunne der endnu dengang ses 2 - 300 storke vandre efter plovne ved efterårstid lige før trækket. Allested Præstegård brændte i 1908, men var efter opbygningen lige til 1913 kendt for sin storkekoloni, ligesom fuglene også i omegnen endnu dengang var ret talrige.

På hele min rejse i år gennem Fyn har jeg set i alt tre storkereder med fugle i! Og på Allested Præstegård fandt jeg en rede med et par gamle og fire unger - det er den sidste rede i byen. En ca. 40 - Årig kone fra stedet fortæller mig, at fuglenes antal her jævnt er dalet, så længe hun kan huske. Og sådan er det jo næsten overalt i landet, især på øerne, mens der ganske enkelte steder i Jylland i de senere år, især siden 1927, på ny har været en lille stigning i antallet. På Hindsholm kunne man til for en snes år siden ofte ved efterårstid iagttage henimod 100 storke efter en plovmand; nu findes der ikke et ynglende storkepar på hele Hindsholm (Nordfyn).

Det sydøst for Allersted liggende Vantinge har en kirke fra senere middelalder med et morsomt bindingsværkstårn, som kun rager en meter op over skibets tagrygning. Tårnet må være opført efter 1589; thi Jacob Madsen omtaler i sin visitatsbog fra dette år kirken som et "Templum uden Torn". Skibets røde

Omkring Fåborg

munkesten er på sydsiden, på østgavlen og våbenhuset for en menneskealder siden blevet overklistret med boget fælt cementpuds, som er fuldkommen ødelæggende for bygningens ydre.

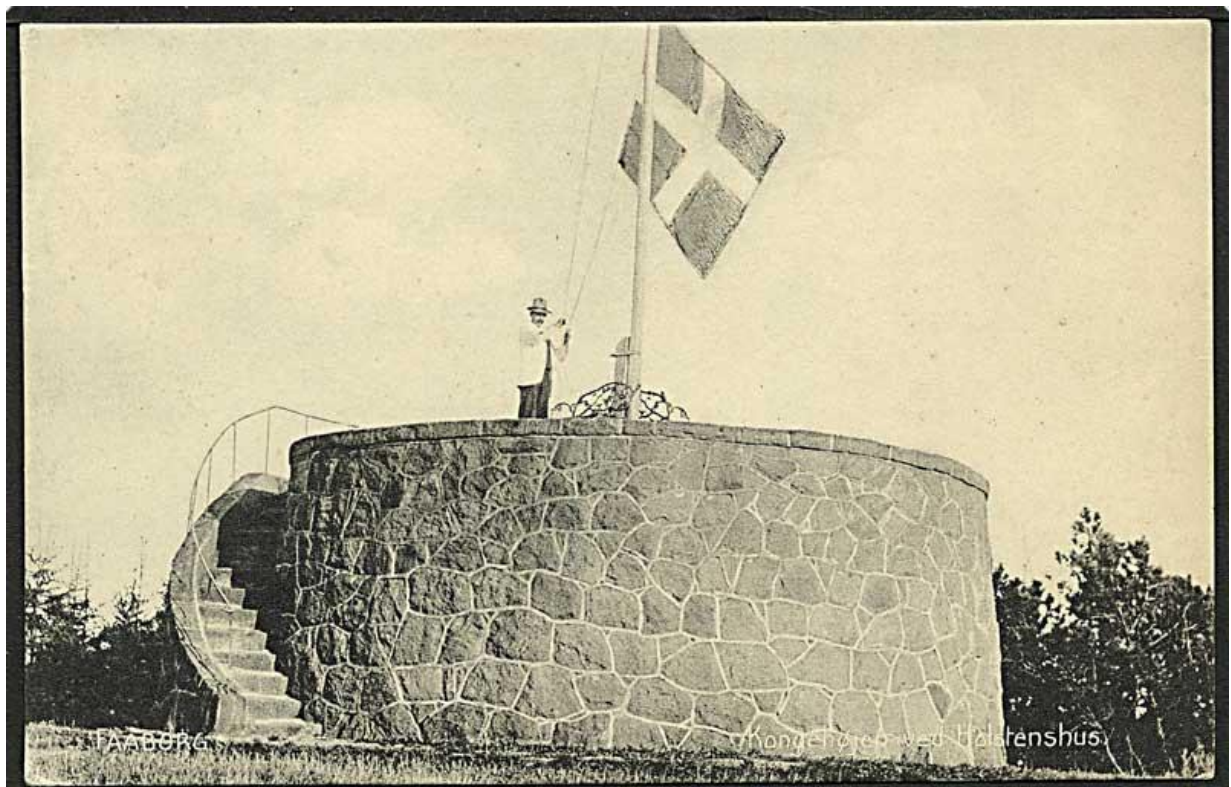
De fynske Alper er et led i det mægtige bakketerræn, der som en bølgende kæde strækker sig langs hele Syd- og Sydvestfyn fra egnene nord for Svendborg til sønden om Middelfart, går over Koldingegnen på Jyllandskysten og videre langs denne helt med til Flensborg Fjord. Denne bakkekædes dannelse stammer sandsynligvis fra israndens stilstandsperiode efter dens første tilbagevandring. Tager man fra Fåborg mod øst og nord, kommer man her på "Alpernes sydøstskrånninger gennem nogle af dette hjemlige bjerglandskabs skønneste egne med dets herregårde, søer og vældige skovstrækninger.

Straks ved Diernæs får man det første indtryk af dette urolige landskab, fra hvis mangfoldige bakketoppe der er udsigt over land og hav og over de utallige fynske småøer, således bag Kaleko, hvor der fra en høj bank åbner sig vid udsigt over bakkebølger og skove og over Fåborg Fjord til det dejlige Horne Lands kyst - et fortryllende landskab. Mod nordøst kommer man gennem de vidtstrakte skove omkring Holstenhus, der desværre for en stor del består af mørke, forstdrevne granplantager, men dog også smuk løvskov. Pragtfuldt er dette landskab, især set fra det 116 m høje punkt Kongehøjen, alpernes kulmination på dette strøg. Vildt og bakket, men alligevel præget af en sær ynde er dette land omkring Holstenhus, mindre strengt end den åbne, vestlige del af Svanninge Bakker. Fra slottes dyrehave er en fremragende udsigt over de vide hæld ud mod kysten, den reneste fynske romantik.

Omkring Fåborg

Holstenhus Gods

Kongehøjen

Omkring Fåborg

Man ville tro, når man går på disse steder, at denne stemning her havde nået sit højdepunkt. Men den øges i egnene om Brathetrolleborg som ligger gemt i en ring af vældige løvskove og omgivet af de tre søer Arreskovsø, Nørresø og Brændegård Sø, af hvilke den første er Fyns største indsø, den sidste en af vort lands smukkeste. Fra den 61 m høje banke på dens nordside ser man vidt over søens spejl, over skovene, som omringer de åbne enge ved den bredder, og over de moseagtige lavninger i vest - for en gangs skyld en skovsø uden sentimentalitet og et landskab, hvis romantiske præg ikke avler selvmordstanker.

Brahetrolleborg

Ved Brahetrolleborg var det ikke selve den prægtige hovedbygning, som mest betog mig, men de vidunderlige gamle yderlænger og disse omgivelser.

Noget mere betagende smukt end voldgraven ved den gamle længe, som bl.a. rummer slottes smedje skal man lede længe efter i et dansk landskab, selv på Fyn. Og jeg tænker med sorg på den skade, som en hårdhændet tid anretter og fremdeles vil volde på disse gamle herresæder. Hvilken kulturværdi rummer de ikke, blot ved deres ydre, fornemme præg, hvori kunst og natur forenes til et så vidunderligt, harmonisk hele.

Mærkelig nok var dette landskabelige miljø, som inspirerede den ellers lidet sentimentale Baggesen, der i udskifningstiden 1787 opholdt sig som gæst på Brahetrolleborg, til at fæste en række nye, fæle navne på

Omkring Fåborg

udflytterstederne en handling, der måske foruden at være et udslag af tidens følelsesfulde og sværmeriske ånd kan finde sin forklaring i, at grevinden som var ham behjælpelig, hed Sybilla. Navne som Yndighed, Lundsfryd, Akseglæde, Planteheld eller Lykkevalg overgås i komik kun af de navne, der hentet fra den klassiske oldtid og passer som en knyttet næve til et blå øje: "Troja" "Sparta", "Athen", "Delphi", "Korinth" - og det værste blandt dem alle "Lakedæmonien" ved Arreskov Sø. Af disse navne er enkelte endnu ikke udryddet af vore generalstabskort.

Arreskov Sø

Næsten overalt hvor jeg færdes ad vejene jeromkring, er det mellem to rækker solide stendiger, hvortil der i disse egne har været et rigeligt materiale, som bræen har strøet over "Alperne's skråninger. Det var særlig i udskiftningstiden, dette arbejde blev gjort, og en enkelt mand kammerjunker Holstein til Holstenshus lod i løbet af fire - fem år sine hovbønder rejse 10.000 favne stendiger.

Arreskov Slot

Nu mildnes de hårde diger næsten overalt af de levende hegn, hvor slåen, tjørn, brombær, buketorn og roser hælder deres grene og ranker over de grå sten og ved forårs- og forsommertid skjuler dem under et

Omkring Fåborg

væld af farver. - På vejen fra Brændegård Sø mod syd kom jeg ved Nørresøs vestside ad en længere vejstrækning, hvor et af de aneligste stendiger, jeg har set, var næsten helt skjult under et væld af blomstrende kaprifolier. Naturen på denne blide ø sørger selv for med mild hånd at glatte hen over alt, hvad der er hårdt og barskt, og dens kærtegn synes at kunne få selv stenene til at smile. - Alt vender sig her til det bedste. Man tænker på ordsproget: En ulykke på Fyn er et fedt får i Jylland.

Skovrideren over Brahetrolleborgs skove bor på et berygtet sted. Her lå forhen en stor bondegård, som i mange slægtsled ejedes af en velhavende familie, og som hørte under baroniet. Den var rundbygget, og dens eneste port var forsynet med svære bomme. Gården, som bar det klangfulde navn "Gjaldebrede", var skjult mellem tætte skove. På den tid, som fortællingen stammer fra, var dens ejer en enke med en mængde voksne sønner. Det var under svenskekrigen, og fjenderne forvildede sig ofte på deres vej gennem skoven hen i gårdens nærhed. Når beboerne så, at der ikke var flere svenskere i flokken, end de turde binde an med, lukkede de dem ind, hidsede store hunde på dem og slog dem ihjel med køller og knipler, røvede deres våben, kostbarheder og penge og gravede ligene ned. Da dette var lykkedes i nogen tid, uden at andre svenskere opdagede det, bevæbnede gårdens sønner sig med de dræbtes våben, lagde sig i baghold i skoven og overfaldt småtropper af fjenden, idet de bestandig passede på, at ingen undløb, som kunne røbe dem. En støtte for dette sagns troværdighed er det, at der endnu for en god menneskealder siden i gården fandtes masser af våben, især kårder og andre håndvåben, og efterkommerne var endnu på den tid rige folk, der bl. a. ejede en mængde fremmede sølvmonter, som ingen kendte. Gården som er nabogård til Sølvbjerg og Kraglund er i den senere tid blevet nedrevet, og på dens sted er Brahetrolleborgs skovridergård bygget.

Tilbage gennem landskabet om Holstenshus og over det bestandig faldende terræn omkring Pejrup kommer jeg forbi Bjørnemose til Katterød - atter et smukt landskab - men hvor er der ikke smukt i disse gene? Den lille vej, som østfra fører ind til Katterød, er nær ved byen omgivet af hele skove af skræpper med så mægtige blade, at ethvert af disse kunne være en forsvarlig paraply. Solen brød gennem bygevejrsskyerne og skinnede på bladenes hældende skåler, som var fulde af vand efter regnskyllene. Her faldt den mig ind, denne linje af H. C. Andersen: "Der var så dejligt derude på landet..." Netop sådan må der have set ud, hvor ællingerne trippede rundt i skyggerne under de brede skræppeblade. Denne optakt til digterens eventyr om sig selv klang i mit øre, og billedet stod pludselig lyslevende for mig.

Vejen, som fører fra Fåborg mod vest over Horne Land, er meget smuk, næsten bestandig har man vide udsigter mod syd over Østersøen med dens mængder af øer, mod vest over Helnæsbugten og til Als' kyst, mod nord helt til De fynske Alper. Ligesom Helnæs er denne halvø en værdig pendant til Hindsholm på øens nordøstside, men ganske forskellig i karakteren fra begge disse. Den er mere i slægt med det nære "fastlands" blide romantik; dens bølgende terræn, hvis overflade i lille målestok minder om De fynske Alper, er frodigt og velplejet, om de fine gårde ligger store haver, alt er her så usandsynlig pyntelig og net, vidner om en sans for hygge og skønhed, som selv inde på hovedøen knap finder sin mage. Der er ved disse boliger sørget for, at alting tager sig ud til sin fordel, her er ingen uorden af noget art. Havernes bede er holdt som jorden i en urtepotte, de fint revne gange synes aldrig at blive betrådt af nogen fod. Hylden gror skærmende omkring møddingerne, og selv om de ringeste udhuse slynger vildvinen sine ranker.

Hænger denne fynboens sans for pyntelighed som her på stedet synes at nå sit højste, sammen med hans karakter og med hans lyse syn på tilværelsen? Er det den samme ejendommelighed, som giver sig udslag i hans skælmske ordsprog, der viser ham som en lun, undertiden lidt bitter landsmand med et fond af

Omkring Fåborg

verdenserfaring og humor, disse ordsprog, der altid har en indbydende og tillidvækkende skal, selv omkring en lidt bitter kerne, og som ofte lader den fremmede i vildrede med, hvor han egentlig har den talende:

Ta'te'bunds i fadet, fremmede - vore egn've'nok, hva'der er i.

Sid din ven nær, men sid ik'låret a'ham.

Vi ska'som ti'er kys'den arm, som vi ønsker var a'e te'aæbøbi.

Han gi'r er'sin'gaver hen. (Om en gerrig).

Der er ingen, der ma vri'sig ve'å vær'nar, når turen kommer te'ham.

Det er en vov (ringe) mødding som aldrig en høn've'skrab'på. (Om sladder).

Kirken i Horne har en mageløs beliggenhed. Fra dens højtbeliggende kirkegård har man en af disse egne skønneste udsigter, langt smukkere, om end mindre vid, end fra det bekendte Tostebjerg sønden for byen, halvøens højste punkt. Og hvad enten man heroppe fra ser ud over den store, gamle landsby, som med sine bindingsværksgårde og de svære stendiger omringer kirken, eller man færdes nede på dens veje, finder man her et af de smukkeste landsbybilleder i Danmark. Undertiden ligger gårdene med deres haver et stykke lavere end vejbanen, adskilt fra denne ved et af de ypperlig holdte, undertiden mandshøje diger - alt så nydeligt og hyggeligt, at det er en ren fest for øjet.

Horne Kirke

Kirken er mærkelig derved, at den er en af Danmarks syv rundkirker. Den oprindelige rotunde, som er opført i romansk tid af kampesten med to meter tykke mure, har dog i tidernes løb fået så mange tilbygninger i øst og vest, at den er blevet den mindste del af kirkebygningen, der efterhånden viser prøver på snart sagt alle mulige stilarter, lige fra sengotik, som også har sat sit præg på rundkirkens ombygning, til tårnets fire renæssancegavle. Rundkirken har endnu spor af små vinduer, som har siddet øverst under

Omkring Fåborg

murranden og viser, at den har været benyttet som forsvarstårn. Den gamle rotundes oprindelige karakter er indvendig stærkt forandret ved de i sen middelalder opførte piller og hvælvinger. De senere store tilbygninger, mellem hvilke den ligger indeklemmt, stammer fra så forskellige tider som anden halvdel af det 16. århundrede, fra 1714, 1721, 1849. I 1893 blev den endelig restaureret. Den er nu nærmest kun et kuriosum bl. a. ved sin umådelige længde, der er ikke mindre end 43 m, af hvilke rotundens beskedne diameter kun optager de 13. Man vender ret hurtigt blikket fra denne kirkebygning for at betragte det henrivende landskab, som omgiver den.

Sønderhjørnegård ude på halvøens vestligste pynt slår alle rekorder ved sin beliggenhed og ved landskabets eventyrlige fred. Ganske ensom ligger gården her på det yderste huk mod havet. Stuehusets prægtige bindingsværksbygning vender sin facade ud mod en stor, blomsterfyldt have med gamle frugttræer. Vindruerne hænger i tykke klaser på deres ranker ved den østlige side ud mod en humlehave, som ganske vist kun har et halvt hundrede stokke, men danner et lige så smukt som sjældent syn.

Gården har nogle kolossale ladebygninger. Da en karl, som var i færd med at tage mod neg fra en fyldt høstvogn, så mig oppe fra loftet, råbte han ned til mig, der uanmeldt var trængt ind i haven: "Jeg skulle sige, at nu kommer fruene ned og hilder på Dem, hun er heroppe." "Ey øjeblik efter råbte han igen: "Nu kan fruene desværre alligevel ikke komme, for der er lige kommet nye læs ind, og hun skal til at ta' fra!" Jaja, da! Men jeg gik længe omkring i den dejlige have og forsøgte at danne mig et billede af denne frue på den store, herskabelige gård, som selv står ved lugerne og ta'r neg ind midt imellem sine arbejdsfolk! Hun kom ikke, og det var vistnok synd for mig.

På tilbageturen fandt jeg nær bivejen, som fører herfra til den lille by Bøjden, et smukt med noget sammensunket dyssekammer. Det viste sig at være fredet, og en ensom bynkefugl, som sag på dets

Omkring Fåborg

overligger, tog dette så alvorligt, at den allerede på lang afstand skældte mig huden fuld, da jeg nærmede mig. - Det blev ikke det eneste dyssekammer, jeg fandt på det skønne Horne Land.

Da jeg senere fra Dyreborgs maleriske, skovklædte strand tog mod nord ad vejen til Bjerne og kom forbi den gamle vindmølle på den 49 m høje bakke, opdagede jeg ganske tilfældigt et andet, ret højt og meget smukt dyssekammer et stykke nordøst for møllen. Og stående ved dette fik jeg øje på to andre, det ene ca. 400m herfra i nordlig retning, det andet knap 200 m mod sydvest lige ved møllen. De var begge af anselige dimensioner, især det sidstnævnte, som med dets tre store overliggere oven på otte mægtige stenblokke synes at være et arbejde af giganter. Alle har de en usædvanlig dejlig beliggenhed i dette kraftige højland med udsigt fra de knudrede, åbne bakker, hvor hav og fjorde er synlige til alle sider. Sjældent så jeg noget mere betagende end dette sidstnævnte oldtidsminde, som ligger tungt og alvorligt på sin højde med de vide udsigter over dette rige, udpræget danske ølandskab.

Her passer det virkelig endnu:

"... hvor Oldtids Kæmpegrave
staa mellem Æblegaard og Humlehave."

Dyrborg

Det var morsomt at stå og nyde udsigten ude på Knolden ved Dyrborg, den lille skaldede banke, som rager sine 30m op over havet og fuldstændig har økarakter, omflydt på alle sider af vand, og ligesom det langt større Helnæs kun hænger fast ved moderøen med en smal navnestreng. Herfra ser man over hele den vestlige del af det sydfynske hav, hvor alle Fyens unger træder vande efter helt at have sluppet moderen og er begyndt for sig selv, dog ikke dristigere, end at mange af dem endnu som artige børn holder hinanden i

Omkring Fåborg

hånden. Selskabeligt anlagte ligesom fynboerne hænger de sammen ved er "drej", Avernakø med Korshavn, de to Drejører, Store- og Lille Svelmø. Ærø er begyndt selv at få unger ved Ommelshoved og Urehoved - ja endogså Lyø synes at være ved at formere sig og få tvillinger ude ved Lammehoved og "revet". En frugtbar familie, som har arvet moderens indtagende egenskaber, udpræget kvindelige og yndefulde, med et ungpigesmil som helt besejrer den fremmede, der ser dem på sin færd.

Deres levende symboler møder man på hver vej og sti heroppe, disse unge fynske piger, er ser ud, som om de aldrig bliver fodret med andet end nøddekerner og fløde - sådan er deres gyldne, solvarme hud, der næsten altid ved sommertid er en lille tone mørkere end håret. Et stof som musesind på kinderne under de mandelformede lysegrå øjne med de fine bryn og med det mærkelige rene blik. Et mere uskyldigt smil end de fynske pigers kender jeg ikke, det er som havet en solskinsdag omkring de små øer herude, når den lune østebrise leget sagte hen ad dets blanke flade. Det kommer og går som små lundefulde ilinger, spejler det skæreste blå fra en skyfri himmel.

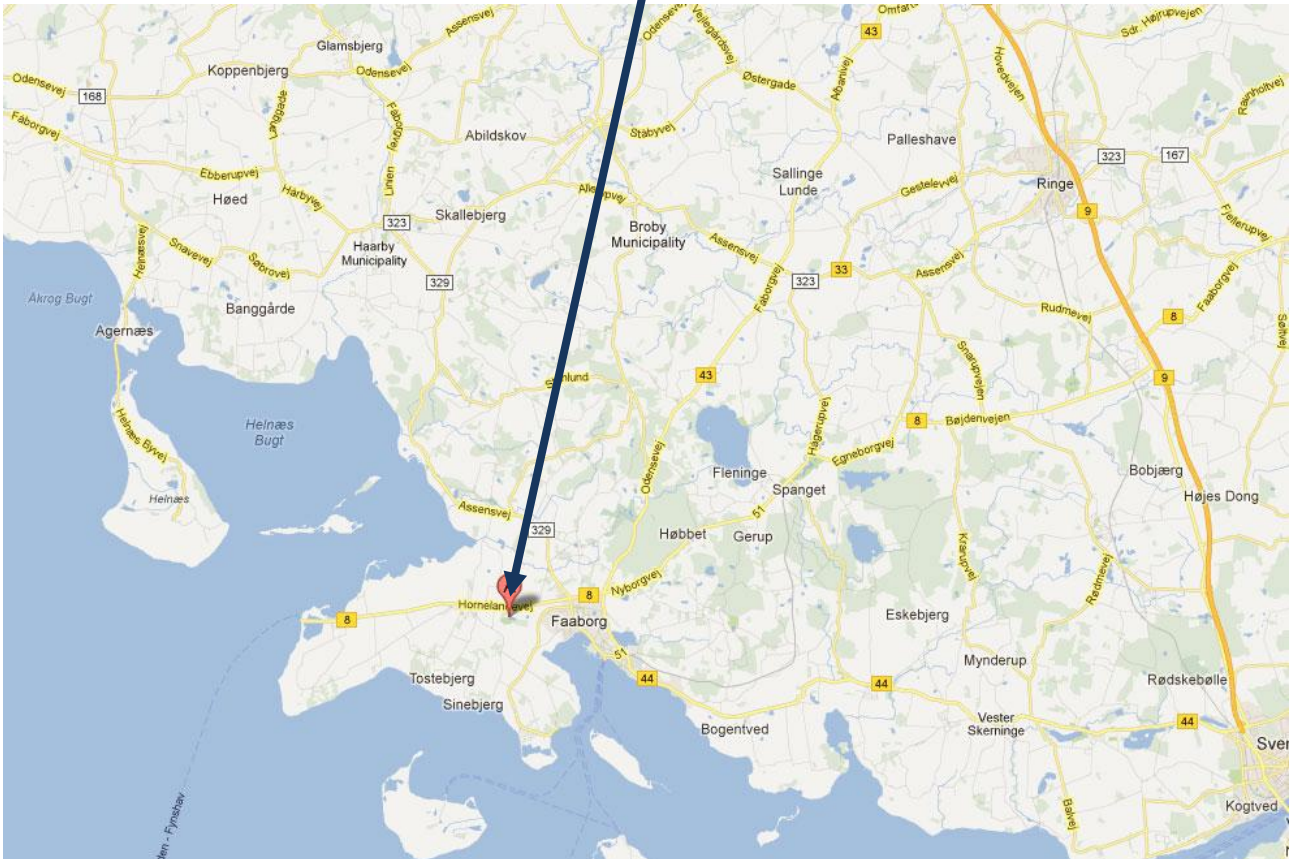
Den gamle præst fra Varde, Svansø, som besøgte disse steder allerede i det 16. århundrede, betror sig til papiret om dette emne i vendinger, der er ejendommelige for en ærværdig præstemand. I skovene, siger han, bor "lysfarvede Eleverpiger, som breder de rosenduftende Lokker over deres Legemer, Lem for Lem. De vise sig som Piger med rødme Kinder, blidt spejder de med vagtsomme Øjne, og naar deres indsmigrende Mund taler, lyder det som bløde Lattertriller. Slanke er Elverpigerne med deres hældende Skuldre og smalle Bryst..." og den gamle præst fortsætter med en indgående beskrivelse af disse dejligheder, under hvis fortryllelse han har været.

Denne begejstrede bekendelse er i sin frejdighed og åbenhed smukkere end den moraliserende vurdering af disse unge kvinder, som jeg finder hos en af øens egne forfattere. Efter citeringen af den sædvanlige sætning, at "natten er deres egen", forsikres der med højtloftet pegefinger om disse fynske ungmøer, at det selv i ældre og bedre(?) tider kunne hænde, at der var dem iblandt dem, som stjal sig ud og "kærestes" på en vis, "som helst må lades uomtalt". Jaja lad os for den såkaldte velanstændigheds skyld gå let hen over det! Men når forfatteren siger, at om den slags kæresteri kan nutiden sikkerlig ikke lade fortiden ret meget høre - hvad er så meningen? Hvordan bør man "kærestes" retteligt? Kan vi få en opskrift ligesom på humlebrygningen eller præsekagen? "Ophedes langsomt", står der vist om den sidste. "De kunne danse tre nætter i rag og dog passe deres arbejde!" jubler forfatteren. Gjorde dansen dem da immune? Nej! De smukke piger ventede måske, til dette spændende tredagsløb var ovre. Men takket være den fjerne nar er øens befolkning ikke uddød. Og stadig har de fynske kvinder deres søde smil; de strenge moralister kan de møde med deres rene blik og med deres egen opskrift i lommen - eller med et barn ved hver hånd.

Omkring Fåborg

Hvedholm Slot

Omkring Fåborg

Midt i Faaborg står et klokketårn tilbage fra byens første kirke, Skt. Nikolaj kirke. Da kirken fra ca. 1250 blev revet ned efter Reformationen i 1536, lod man klokketårnet stå. Det var opført noget senere end kirken og derfor næppe så vedligeholdelseskrævende. Desuden fungerede det som sømærke for sejlende. I dag fungerer klokketårnet stadig som klokketårn for Faaborgs sognekirke, Helligåndskirken, som erstattede Skt Nikolai kirke som sognekirke, da den blev revet ned. Et besøg i klokketårnet byder på muligheden for at se middelalderbygningens fantastiske konstruktioner på nært hold med hvælvede lofter og store egetræskonstruktioner, der løfter tårnet til en højde af xx meter. Hvis man tager turen til toppen af tårnet belønnes man med muligheden for en fantastisk udsigt ud over Faaborg og Øhavet.

Omkring Fåborg

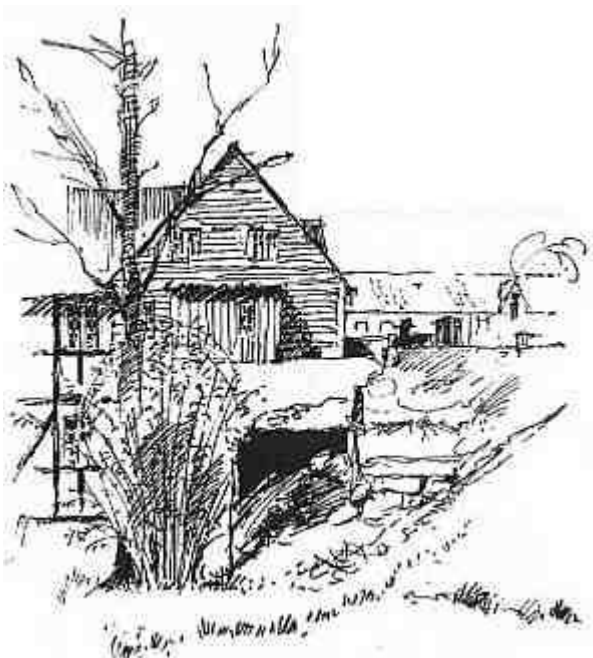

Kaleko Mølle er fra starten af 1600-tallet og dermed en af Danmarks ældste, endnu fungerende vandmøller. Mølleriet med de to skovlhjul kan endnu startes. Møllen hørte tidligere under Holstenshuus gods tæt ved. Priceshavevej 38, Fåborg

Grubbe Mølle ligger i meget smukke omgivelser, men det er ikke idyllen og skønheden der har bestemt dens placering. Nej, det er de naturlige betingelser i form af Svanningebækken hvis fald på dette sted gjorde det hensigtsmæssigt at anlægge en vandmølle.

Vandmøllens historie går tilbage til en fjern fortid, hvor Kronen ejede jorden omkring Faaborg. Sydøst for møllen ligger et gammelt voldsted, og fund af bl.a. munkesten i jorden tyder på beboelse langt tilbage i tiden. Vandmøllen nævnes i biskop Jacob Madsen visitatsbog i 1599: Grubbe Mølle, to kværne. Møllens ejere gennem tiderne kan stedfæstes tilbage til 1610. At det var dygtige og velhavende folk, der drev

møllen, kan vi se blandt andet af ligningen af bidrag til sognets fattige i 1814. Enken på Gubbe Mølle var sat til 10 Rdl. (rigsdaler), medens sognepræsten kun skulle af med 8 Rdl. Kun Greven på Hvedholm bidrog med et større beløb, 25 Rdl.

Vindmøllen er af nyere dato. I 1892 købte den daværende ejer vindmøllen, som på det tidspunkt stod ved Nykøbing Sjælland. Møllen der er en hollandsk vindmølle, blev taget ned, fragtet til Faaborg, hvorefter den blev geopfort ved Grubbe Mølle på den nuværende

Omkring Fåborg

plads.

Det har på det tidpunkt været et stort projekt at flytte en så stor bygning, som vindmøllen er, og vi kan i dag glæde os over den omhu man udviste ved genanvendelsen af materialerne. Mølleriet har været drevet som forretning med korn og foderstof frem til 1960, hvor den nuværende ejer, Niels Erik Jervelund overtog landbrug og mølleri efter sin fader. Der males stadig korn på kværn og valse i vandmøllen, og når der er vind og mandskab nok, er vindmøllen i funktion. Vindmøllen blev retaureret i 1990; men blev kraftigt beskadiget i orkanen d. 3. december 1999, hvor den bl.a. mistede vingerne. Takket være bistand fra Kulturarvsstyrelse, samt en række fonde og private sponsorer er det lykkedes at få vinger på møllen igen. I sommeren 2006 blev arbejdet afsluttet af møllebygger John Jensen, og møllen står i dag fuldt funktionsdygtig med vindrose og klapsejl. Grubbemøllegården 2, 5600 Faaborg

Nakkebølle slot

Omkring Fåborg

H C Andersen og Fåborg:

H.C. Andersen og Den Voigtske Gaard i Faaborg Vestergade 1

De store købmandsgårde i vore købstæder er sædvanligvis placeret enten ved byernes torve eller ved hovedindfaldsvejene. I Faaborg finder vi en af byens navnkundigste købmandsgårde, Voigts gård, i Vestergade, som gennem den middelalderlige Vesterport forbandt byen med oplandet mod vest og nord. Den tilhørte i 1700-tallet købmandsslægten Erreboe, senest Christen Hansen Erreboe, der døde i 1770'erne som byens største købmand. Hans enke, Riborg Kirstine Møller, giftede sig med Christian Voigt, grundlæggeren af Faaborgs navnkundigste købmandsslægt.

Og Riborgs navn skulle få en helt enestående plads i Faaborgs historie, idet en sønneatter, som opkaldtes efter hende, skulle blive mere berømt end nogen anden faaborgenser. Den Voigtske Gaard blev senest udbygget i 1837-1838 og er bevaret i sin oprindelige skikkelse. Den Voigtske Gaard i Faaborg er et vidnesbyrd om en rig og betydningsfuld epoke i Faaborg, hvor byens næring hvilede på storkøbmændenes omsætning af oplandets kornproduktion og en stor eksport til mange lande. Til dette korn blev pakhuset bygget, og som kornpakhus har det tjent indtil 1977.

Hvilken tilknytning har H.C. Andersen så til den Den Voigtske Gaard i Faaborg ?

H. C. Andersen var studiekammerat med Riborgs Voigts bror Christian. Og under en rejse rundt i Danmark, kom vor berømte digter til Faaborg. Han aflagde Christian Voigt et besøg og blev straks forelsket i søsteren Riborg. Efter det første møde med Riborg Voigt, skrev H. C. Andersen:

»Her opgik pludselig saa heftig en ny Verden for mig, saa stor og dog rummes den i fire Linier. «

“To brune Øjne jeg nylig så
i dem mit Hjem og min Verden lå.

Omkring Fåborg

Der flammed' Snillet og Barnets Fred;
jeg glemmer dem aldrig i Evighed!

Riborg Voigt (1806-1882) gift i 1836 med skovrider P. Bøving. Fotografi retoucheret efter daguerreotypi, 1840'erne.

Riborg Voigt

I sommeren 1830 oplevede H.C. Andersen sin første store kærlighed. Han forelskede sig håbløst i en vens søster. Det var den brunøjede Riborg Voigt fra Fåborg. Hun var på det tidspunkt allerede forlovet med en anden, H.C. Andersen skrev til hende flere digte bl.a. "To brune Øjne", Min tankes Tanke. For at glemme sin kærlighedssorg foretog H.C. Andersen sig året efter ud på sin første udlandsrejse til det nordlige Tyskland.

H.C. Andersen har i sin selvbiografi "Levnedsbogen" beskrevet sit kærlighedsforhold til Riborg Voigt. Ved at læse det får man en god indføring i dette forhold:

Kærlighed 1.

Den ældste datter var ene i stuen hun skænkede te, og modtog mig med megen venlighed i det hun hvert øjeblik rødmede når hun talte til mig, men syntes ellers at være munter og livfuld. Det var et ganske dejligt fromt ansigt, der var så meget barnligt deri, men øjnene så kloge og tænkende ud. De var ganske levende og brune. Hun havde en simpel grå morgenkjole på, der klædte hende godt. Just den hele simpelhed til dette ansigt, indtog mig straks for hende, hendes interesse for mine digte, ja selv det at hun syntes at have et slags Respekt for mig, kildrede min forfængelighed og gjorde straks at jeg havde en art interesse for hende. Hun spøjte over sin broders syvsoveri og viste så megen ånd og lune, at jeg også fik lyst at gøre mig

Omkring Fåborg

interessant. Jeg ved ikke selv, men det var næsten straks, som vi to længe havde kendt hinanden, og jeg havde den hele dag sådan en glæde ved at behage den unge pige.....læs videre [her!](#)

Peter Tom-Petersen (1861-1926). Parti fra byport i Faaborg.

Omkring Fåborg

